

БІЛІМ БЕРУГЕ КІРІСПЕ

Білім саласындағы саясатты талдау:
реформалар

1997 жылдан бастап, жаңа лейбористер арасында дәстүрлі жалпыға бірдей міндетті білім беретін мектептерді өзгерту қажет деген пікірлер айтыла бастады (Ward and Eden, 2009: 51). Билік басына келгеннен кейін, лейбористер оларға дейінгі консерваторық әкімшілік негізін салып кеткен мамандандырылған мектептер ашу ісіне кірісіп кетті. Орта мектептер оқу жоспарында көрсетілген мамандықтардың бірін таңдап алуға және бизнес, қайырымдылық қорлары немесе жеке секторлардан демеуші табуға тиіс болды. Бұны өнеркәсіп саласы арқылы мектептерге қаржылай көмек көрсетіп, тәжірибелерімен бөлісу десек те, олардың басты мақсаты мектеп стандарттарын көтеру еді. Демеушілер алдына қойылатын талаптар азайтылып, бағдарлама әрі қарай жетілдірілген соң мамандандырылған мектеп дәрежесін алғысы келетіндердің саны көбейе түсті.

«Болашақ үшін мектептер салу» бағдарламасы

Лейбористер білім сапасын арттыру міндеттемесінің аясында, 2005 жылы «Болашақ үшін мектептер салу» (BSF) бағдарламасы бойынша орта мектептерді қайта жөндеп, қалпына келтіру жұмысын бастап кетті. Бұл бағдарламаны іске асыру 15 жылға жоспарланды және оған жергілікті билік органдары біртіндеп үлес қосуға тиіс болды. Бағдарламаға қатысатын құрылыстардың көбін сыртқы мердігерлердің ақшасын тарта отырып Жеке қаржы орталықтары қаржыландырды. Қоғамдық қызметке құйылған инвестиция ретінде ұйымдастырылған бұл жоба жергілікті билік ұйымдарын мектеп құрылысын бақылап, оған қамқорлық жасау ісінен мүлде босатты. Кейбір құрылыстарға кеткен шығынның ақталуы, олардың дизайны мен білім беру стандартының өзгеруіне қаншалықты әсер етуі мүмкін екендігі жайлы бірқатар сын-пікірлер де жарық көріп отырды.

Жоғары білім берудің дамуы

Жиырма жыл ішінде ЖОО түсетін студенттер санының жылдам өсуіне байланысты, салық төлеушілерді қолдауға жұмсалатын шығын да күрт өсіп кетті. Тек салық төлеушілер ғана емес, студенттердің өздері де шығынның басым бөлігін көтеруі тиіс екені күн өткен сайын айқын біліне бастады. 1990-1999 жылдар аралығында студенттерді қолдау үшін берілетін стипендия көлемі қысқартылып, орнына білім беру кредиттері беріле бастады.

Бұл шаралардың да оқу ақысына қатысты мәселелерді түбегейлі жоя алмауына байланысты, төлем проблемаларын шешу мақсатында Диринг комиссиясы құрылды. Қаржыландыруға байланысты қосымша зерттеулер мен талас-тартыстардан кейін қабылданған 2004 жылғы Білім туралы заң бір студентке төленетін мемлекеттік төлеммен қатар, әр студент университетке қосымша £3,000 төлеп отыруы қажет деген шешім қабылдады. Бұл қаржы университет шығындарын жабуға бағытталады. Алайда, студенттер бұл төлемді бұрынғыдай алдын ала емес, оқу үшін алған қарызымен қоса, өзі жұмысқа орналасып, жылына кемінде £15,000 тапқан кезде ғана төлейтін болды. Кедей студенттерге стипендия беру жүйесі іске қосылды. Бұл кедей отбасынан шыққан студенттерге қаржылай көмек болумен қатар, ЖОО қаржы жүйесінің қауіпсіздігіне кепілдік береді. Төлемді тұтынушының өзіне арта отырып, университеттер енді нарықтың бір бөлігіне айналады және алынған ақы көлеміне қарай қызмет көрсетеді.

16-18 жастағыларды қолдау

Лейбористер білім беруді жақсарту мен кәсіби даярлықты жұмыс орнында жүргізу бойынша бірқатар іс-шаралар қабылдады. Бұған жалақылары төмен жұмысшыларға, ұзақ уақыт бойы жұмыссыз жүргендерге және жас құқық бұзушыларға арналған оқу, математикалық сауаттылық және АКТ дағдыларын дамыту бағдарламалары жатады. Сондай-ақ, егде жастағы жұмысшылардың АКТ және басқа да жаңа жұмыс түрлері бойынша біліктілігін арттыру мәселесі де көтерілді. Әлеуметтік жәрдемақы алатындардың сұраныстары анықталғаннан кейін, оларға қажетті дағдыларды үйрету тренингтері жүргізіле бастады. Төмен жалақы алатындар үшін де қаржылай көмек қарастырылды. 2004 жылы отбасы кірісі төмен 16-19 жастағы жасөспірімдер үшін аптасына £30 көлемінде Білім беруді қолдау жәрдемақылары беріле бастады. Бұл бағдарлама жағдайы төмен балалардың мектепті тастап кетуінің алдын алып, олардың оқуын жалғастыруына мүмкіндік беру үшін жасақталды.

Жаңа лейбористік саясат: кемшіліктері

Уолфорд (2005) саяси бастамалар бұл осыған дейін маңызды деп есептеліп келген ескі ұғымдарға негізделген модернизация деген пікір білдірді. Яғни бұрынғы стандарттарға еш өзгеріс енгізілмеді. Лейбористер, үкіметтің мектепті жақсарту жөніндегі саясаты нәтижеге және есеп берудің екі негізгі элементіне (тексеру, тест баллдары, рейтингтік кесте) және стандарттарға (мақсат қою, мониторинг, жетістікті арттыру жоспарлары) бағытталады, ал олардан шыққан нашар нәтижелерді түзетуге болады деді. Бұл шындыққа жанаспайды, себебі, кедейлер тұратын аудандардағы рейтингі төмен мектептер өздерінің шамасы келмейтін субъективті себептерге байланысты үлгерім сапасын көтере алмай отыр.

Олар мамандандырылған мектеп бағдарламалары, жаңа қалалық академиялар мен траст мектептерінің жылдам қанат жайып бара жатқанына қарсы еш шара қабылдамады, мұндай өзгерістер орта білім мектептерінің сапасын арттырып, ата-аналарға таңдау мүмкіндігін беру үшін қажет деп түсіндірді. Алайда, мұндай таңдау лейбористердің түп-тамырымен құртқысы келетін әлеуметтік теңсіздікті одан әрі күшейтіп жіберді (Ball, 2013).

Жаңа лейбористердің жаңа саясаты: 2010-15 жылдардағы Либерал-демократиялық консерваторлық коалиция үкіметі

2010 жылғы жалпыхалықтық сайлау халықаралық банктердің банкротқа ұшырап, экономикалық құлдыру шегіне жеткен және лейбористік әкімшіліктің билік еткен соңғы бірнеше айында орын алған шығындардан кейін халықтың саясаткерлерге деген реніші белең алған жаһандық қаржы дағдарысы кезіне тура келді. Нәтижесінде, консерваторлар мен либерал-демократтардың біріккен альянсы негізінде коалициялық үкімет құрылды. Барлық мемлекеттік ұйымдардан шығынды азайту талап етілді де, соның ішінде білім саласы алғашқылардың бірі болып өз шығындарын азайтқаны жөнінде мәлімдеді.

Коалициялық реформалар

Әділдік жәрдемқысы

Теңсіздікті азайтып, байлар мен кедейлер арасындағы жетістік айырмашылығын жою мақсатында коалициялық үкімет «әділдік жәрдемақысы» деп аталатын бағдарлама ұсынды (Goodman and Burton, 2012). Әділдік жәрдемақысы төрт жыл бойы жағдайы төмен отбасыларынан шыққан екі мен жиырма жас арасындағы жастарды қаржыландыруға жұмсалды.

Оқу жоспарын реформалау

Ең соңғы жаңа оқу жоспары 2014 жылы жарық көрді. Реформа бойынша оқу жоспарының мазмұны терең де күрделірек және базалық пәндік білім мен шешуші дағдыларға көбірек көңіл бөлуі қажет болды. Олар жаңа ұлттық оқу жоспарында бұрынғы жетістік деңгейлерін алып тастап бағалау үдерісін жаңаша құрды. Баланы мектепке ерте жастан дайындау кезеңдері де қайта қарастырылып, қысқартылды. Ешкіммен келісілместен ағылшын бакалавриаты мектептерге арналған рейтингтік кестеде ойып тұрып орын алса да оның құрамындағы өнер немесе техникалық пәндер назардан тыс қалды. Орта білім жөніндегі жалпы куәлік пен А деңгейлік сынақ жүйесі де курстық жұмыстарды емтихандармен алмастыру арқылы өзгеріске түсті және қатаң бағалау жүйесі енгізілді. Кәсіби білім беру секторында, 16-18 жастағылардың кәсіби біліктілігін арттыру мақсатында 2014 жылы техникалық бакалавр бағыты іске қосылды. Бұл реформалардың мақсаты, алдыңғы үкіметтер сияқты стандарттарды көтеру болғанымен, оның тек дәстүрлі пәндердің, білімнің және бағалау тәсілінің көмегімен жүзеге асатыны баса көрсетілді.

Жоғары білім беруді қаржыландыру ісін реформалау

Жоғары білім беру мен Студенттерді қаржыландыру туралы 2010 жылғы Браун баяндамасының нәтижесінде консерваторлық және либерал-демократиялық коалиция ЖОО қаржыландыру талаптарына бірқатар өзгерістер енгізіп, олар 2012 жылдан бастап жүзеге асырыла бастады. Ғылым, технология, инженеринг және математика (STEM) пәндерін оқып жүрген студенттерден басқалар үшін үкіметтің университетке төлейтін қаржысы тоқтатылды. Мұғалімдердің жалақысы студенттің оқу төлемақысынан

төленетін болды. Оларға оқу төлемақысын жылына 9000 фунт стерлингке дейін көтеруге рұқсат берілді. Алайда, университеттердің көбі оқу ақысын мұншалықты шарықтатпайды деп күтілді, себебі, оқу ақысын мұншалықты көтергендер оны оқу сапасымен ақтауы тиіс болды. Студенттер жоғары оқу ақысы мен қарызын төлей алуы үшін кредит беру жүйесін қайта қарау мәселесі күн тәртібіне қойылды. Университет бітірушілер жылына 21000 фунт-стерлинг көлеміндегі жалақыға қол жеткізгенге дейін мемлекеттің қарызын қайтармауға құқылы. Студенттердің алған қарызы кіріс салығы ретінде қоржынға түскенге дейін, үкімет біраз уақыт бойы жоғары оқу орнын тиімді қаржыландырып отыруға мәжбүр.

Ерекше (арнайы) білім алу қажеттілігі: Коалициялық көзқарас

Коалиция Балалар мен отбасылар жайлы заң қабылдап (DfE, 2014с), оның үшінші бөлімін ерекше қажеттіліктері бар және мүмкіндігі шектеулі балаларға арнады. Заңның мақсаты ата-аналар мен жастарға неғұрлым көбірек таңдау құқын беру. Жергілікті билік органдары білім беру, денсаулық сақтау және күтім көрсету мәселелеріне жауаптылығымен бірге, қажет болған жағдайда осы мәселелерге қатысты жоспар да жасауға тиіс болды. Бұл жоспарлар бұған дейінгі арнайы білім беру туралы ережелерді алмастырды. Жергілікті білім беру ұйымдары таңдау жасайтын оқушыларға көмектесу үшін «жергілікті деңгейде жасақталған» (білім беру, денсаулық сақтау, мүмкіндігі шектеулі балаларға, жастарға және арнайы білім беруді қажет ететін балаларға көрсетілетін әлеуметтік қызметтер) ұсыныс берулері қажет.

Коалициялық саясат: кемшіліктері

Қаржының қысқаруы білім беру ісінің барлық саласына әсер етті, дегенмен, «Sure Start», «Білім беруге арналған жәрдемақы», «Болашақ үшін мектептер салу» сияқты бағдарламалар көбірек жапа шекті. Студенттердің ЖОО алатын білімі үшін төлемақы өтеуімен қатар, бұл саясат негізінде білім беру ісінің кейбір аспектілеріне мемлекеттің көрсететін басқа да қолдау шаралары алынып тасталды. Коалицияның академиялар мен тегін мектептерді ашып, әкімшіліктердің бюрократиялық бақылауын азайту, мектеп директорларының шешім қабылдауына мүмкіндік беру жайлы мәлімдемелері олардың нарықтық күшті қолдайтынын көрсетеді (DfE, 2010a).

Терминдер

Коалиция - екі немесе бірнеше саяси партиялар арасындағы өзара келісім.

STEM - Science, technology, engineering, mathematics – аталған термин әдетте ғылым және технология саласындағы пәндерді басымдықпен оқытатын оқу бағдарламаларына қатысты қолданылады.

Сұрақтар:

1. Болашақ үшін мектептер салу бағдарламасы не себептен қабылданды?
2. Білім саласындағы коалициялық реформалар аясында қандай іс-шаралар атқарылды?
3. Коалициялық саясаттың кемшіліктері қандай?